BGI consulting

2026 M. LAPKRIČIO 5 D.

NATURA 2000 TINKLO SOCIO-EKONOMINĖS NAUDOS VERTINIMO STUDIJA

SANTRAUKA

Bendrai finansuoja Europos Sąjunga

Išsakytas požiūris ir nuomonės nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ir Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomosios agentūros (CINEA) nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei paramą teikianti institucija nėra už juos atsakingos.

BGI Consulting, UAB Business | Government | Innovation | Aukštaičių g. 7, LT-11341, Vilnius, Lietuva
Tel. +370 696 79 852| info@bgiconsulting.lt | www.bgiconsulting.lt

STUDIJOS TIKSLAS IR OBJEKTAS

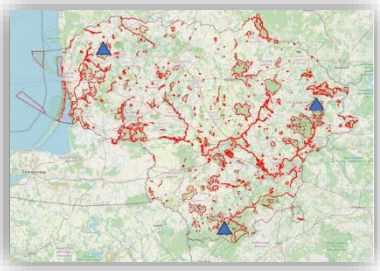
Natura 2000 yra Europos Sąjungos specialių saugomų teritorijų vientisas tinklas, skirtas išsaugoti vertingiausias Europos natūralias gamtines buveines, augalų bei gyvūnų rūšis ir jų buveines ateities kartoms. Šio tinklo teritorijose turi būti garantuojama, jog ekologinė vertė, dėl kurios jos buvo įtrauktos į Natura 2000 tinklą, nebus pabloginta. **2026 m. Lietuvoje** nustatytų **Natura 2000 teritorijų plotas užėmė apie 15 proc. šalies teritorijos**, ir yra toliau plečiamas.

Siekiant užtikrinti tinkamą į Natura 2000 tinklą įtrauktų teritorijų apsaugą, jose taikomi ūkinės veiklos apribojimai ir papildomi įpareigojimai žemės bei miško savininkams, todėl jų socio–ekonominis poveikis kartais vertinamas neigiamai. Tačiau užsienio studijos rodo, kad šių teritorijų kuriama (ne)tiesioginė nauda vietos gyventojams, verslui ir visuomenei dažnai atsveria ar viršija dėl ribojimų patiriamus nuostolius. Siekiant įvertinti šį sąnaudų ir naudų balansą Lietuvoje, **2020 m. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos užsakymu UAB „BGI Consulting“ atliko Natura 2000 tinklo socio–ekonominės naudos vertinimo studiją (Socio–ekonominės naudos studija).** Studija atlikta įgyvendinant integruotąjį projektą „Natura 2000 tinklo valdymo optimizavimas Lietuvoje“ Nr. LIFE16 IPE/LT/016 (LIFE-IP-PAF-NATURALIT), finansuojamą Europos Sąjungos Aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis (*toliau – LIFE IP*). Socio–ekonominės naudos studijoje, remiantis moksline literatūra, Lietuvos kontekstu ir sąnaudų bei naudos analizės principais, parengta vertinimo metodika ir apskaičiuota 2019 m. Natura 2000 teritorijų socio–ekonominė nauda bei sąnaudos. Nustatyta **Natura 2000 tinklo metinė socio–ekonominė nauda siekė 105,01 mln. Eur.**

Ši Studija skirta Natura 2000 tinklo socio–ekonominės naudos vertinimo atnaujinimui – apskaičiuota 2025 m. Natura 2000 teritorijų teikiama nauda ir sąnaudos bei įvertinti jų pokyčiai. **Studijoje taip pat siekta:**

- **įvertinti** Lietuvos Respublikos teritorijoje (išskyrus Baltijos jūrą ir Kuršių marias) esančių Natura 2000 tinklo teritorijų Studijos rengimo metu **teikiamą socio-ekonominę naudą** bei šios **naudos pokyčius LIFE IP laikotarpiu** ir tolimesnes šių pokyčių prognozes bei perspektyvas;
- nustatyti, **kokias** išskirtinai Natura 2000 tinklo teritorijų teikiamas socio-ekonomines **naudos rūšis labiausiai vertina** suinteresuoti asmenys, organizacijos ir verslo subjektai;
- **gauti**, atsižvelgiant į **ES valstybių narių** patirtį pasirinktų socio-ekonominės **naudos rodiklių** bei jų **tarpusavio sąryšio pagrindimą**;
- gauti **išvadas** ir **rekomendacijas** dėl Lietuvos teritorijoje esančių Natura 2000 tinklo teritorijų teikiamos socio-ekonominės naudos įvertinimo rezultatų praktinio panaudojimo.

Studijoje analizuojamos Lietuvos Respublikos teritorijoje esančios **Natura 2000 tinklo teritorijos** (išskyrus Baltijos jūrą ir Kuršių marias) (*pažymėta raudona sp.*). **Papildomas dėmesys** skiriamas LIFE IP projekto teritorijoms, kuriose vyksta projekto veiklos: Dzūkijos, Žemaitijos ir Aukštaitijos nacionaliniams parkams (*mėlynos sp. trikampių žymuo*).

METODOLOGIJA

Studija atlikta remiantis 2020 m. Socio–ekonominės naudos studijoje įtvirtinta metodika, siekiant išlaikyti rezultatų palyginamumą. Metodika atnaujinta atsižvelgiant į naujausius mokslinius tyrimus ir papildomus potencialius naudos komponentus.

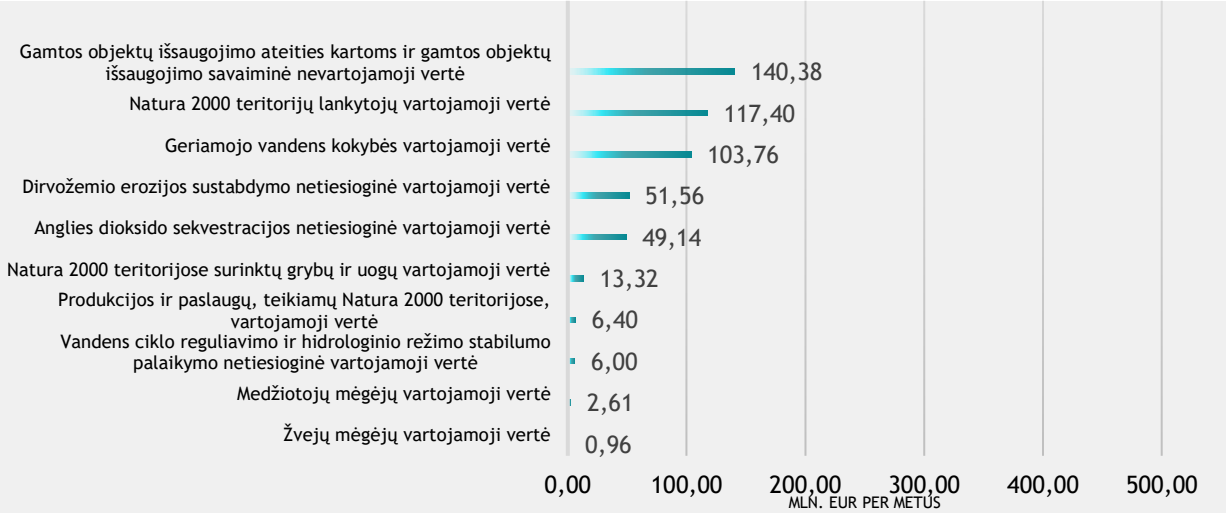
Kiekvieno naudos ir sąnaudų komponento vertė apskaičiuota kaip bendra metinė vertė ir standartizuota 1 ha tenkanti vertė (Eur/ha per metus), atsižvelgiant į teritorijos ar ekosistemos tipą, kuriam konkretus

įvertis taikomas (*žr. priedus*). Natura 2000 tinklo socio–ekonominė nauda apskaičiuota iš bendros metinės naudos atėmus su tinklo egzistavimu ir palaikymu susijusias sąnaudas.

PAGRINDINIAI REZULTATAI

Bendra 2025 m. socio-ekonominės naudos vertė (prieš sąnaudų eliminavimą) įvertinta 491,56 mln. Eur (461,12 Eur/ha per metus), **o bendra metinė sąnaudų vertė – 126,74 mln. Eur** (118,89 Eur/ha per metus). **Bendra Natura 2000 socio-ekonominė nauda (po sąnaudų eliminavimo) yra lygi 364,82 mln. Eur, o nauda apie 3,9 karto viršija dėl tinklo egzistavimo patiriamas sąnaudas.** Detalūs naudos ir sąnaudų komponentai ir vertės pateikti prieduose.

Natura 2000 teritorijų socio-ekonominę vertę sudaro įvairaus pobūdžio naudos: nuo tiesioginio gamtos išteklių naudojimo ir rekreacijos iki ekosistemų reguliacinių funkcijų bei visuomenės teikiamos vertės pačiam gamtos išsaugojimui. Didžiausią bendros naudos dalį sudaro gamtos objektų išsaugojimo ateities kartoms ir savaiminė nevartojamoji vertė (140,4 mln. Eur, 28,6 proc.), teritorijų lankytojų vartojamoji vertė (117,4 mln. Eur, 23,9 proc.) ir geriamojo vandens kokybės vartojamoji vertė (103,8 mln. Eur, 21,1 proc.); kartu jie sudaro apie 73,6 proc. visos naudos. Nevartojamoji vertė atspindi vertę, kurią visuomenė teikia gamtos išsaugojimui nepriklausomai nuo tiesioginio jo naudojimo ar gaunamos materialinės naudos. Tiesioginiu gamtos išteklių naudojimu grįsti komponentai kartu sudaro 23,3 mln. Eur (apie 4,7 proc.), todėl jų ekonominė vertė sudaro palyginti nedidelę bendros naudos dalį.

Vertinant atskirų naudos komponentų reikšmę, bendras metines vertes svarbu analizuoti kartu su standartizuotomis 1 ha tenkančiomis vertėmis (žr. priedus). Pažymėtina, kad kai kurių naudų bendra vertė yra didelė dėl plataus jų taikymo masto, o kitų – mažesnė, nors konkrečiose ekosistemose jų vertė, tenkanti 1 ha, gali būti reikšminga. Todėl bendros ir standartizuotos vertės turėtų būti interpretuojamos kartu, atsižvelgiant į teritoriją ir ekosistemos tipą, kuriems konkretus įvertis taikomas.

2025 m. didžiausią Natura 2000 tinklo socio-ekonominių sąnaudų dalį sudaro žemės savininkų prarastos pajamos dėl taikomų apribojimų – 111,72 mln. Eur per metus (apie 88,2 proc.). VSTT ir saugomų teritorijų direkcijų sąnaudos siekia 15,02 mln. Eur per metus (apie 11,8 proc.; žr. priedus). Dalis specifinių prarastų galimybių sąnaudų dėl duomenų trūkumo nebuvo įvertinta.

Analizės tikslais 2025 m. rezultatai palyginti su ankstesnėje Socio-ekonominės naudos studijoje nustatytais 2019 m. įverčiais. 2025 m. nustatyta didesnė Natura 2000 tinklo socio-ekonominė nauda: bendra nauda prieš sąnaudas padidėjo nuo 193,70 mln. Eur iki 491,56 mln. Eur (2,5 karto), o sąnaudos – nuo 88,69 mln. Eur iki 126,74 mln. Eur (42,9 proc.). Bendra socio-ekonominės naudos vertė po

sąnaudų eliminavimo padidėjo nuo 105,01 mln. Eur iki 364,82 mln. Eur (apie 3,5 karto), o naudos ir sąnaudų santykis – nuo 2,18 iki 3,88.

Pažymėtina, kad šių rezultatų palyginimą reikia vertinti atsižvelgiant į abiejų tyrimų metodologinį palyginamumą konkrečių rodiklių atveju. Verčių skirtumą lemia ne tik faktinis Natura 2000 tinklo sukuriamos socio-ekonominės naudos pokytis, bet ir vertinimo metodikos, vertinamų ekosisteminių paslaugų bei kitų naudos komponentų aprėpties, naudotų duomenų, vertinimo prielaidų ir piniginių įverčių pokyčiai, kuriuos nulėmė naujesni tyrimai, didesnė duomenų aprėptis ar duomenų trūkumas (plačiau žr. Studiją).

REKOMENDACIJOS DĖL REZULTATŲ PRAKTINIO PANAUDOJIMO

Studijos rezultatai gali būti sistemingai naudojami viešosios politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo procesuose, pagrindžiant gamtos apsaugos kuriamą visuomeninę naudą, vertinant politikos ir intervencijų alternatyvas bei didinant komunikacijos apie Natura 2000 teritorijų naudą, sąnaudas ir viešųjų investicijų pagrįstumą skaidrumą. Rekomendacijos grupuojamos pagal keturias kryptis:

- stebėsenos sistemos ir duomenų bazės tobulinimas;
- intervencijų ir teritorijų plėtros planavimas;
- pakartotinis vertinimas, poveikio analizė ir rezultatų palyginamumas;
- visuomenės informavimas ir rezultatų komunikacija.

Siekiant nuoseklaus rezultatų taikymo, būtina užtikrinti vertinimui reikalingų duomenų prieinamumą ir reguliarų atnaujinimą, metodikos tęstinumą bei aiškiai apibrėžti piniginių įverčių taikymo galimybes ir ribotumus.

Studijos užsakovas: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

Paslaugų teikėjas: UAB „BGI Consulting“.

Paslaugų sutartis: 2025 m. birželio 30 d. Nr. F4-85. Paslaugų sutartis vykdoma įgyvendinant LIFE programos integruotąjį projektą „Natura 2000 tinklo valdymo optimizavimas Lietuvoje“ Nr. LIFE16 IPE/LT/016 (LIFE-IP-PAF-NATURALIT).

PRIEDAI. SOCIO-EKONOMINĖS NAUDOS IR SĄNAUDŲ KOMPONENTAI BEI BENDRA VERTĖ

1 LENTELĖ. SOCIO–EKONOMINĖS NAUDOS KOMPONENTAI IR BENDRA VERTĖ (PRIEŠ SĄNAUDŲ ELIMINAVIMĄ)

RODIKLIO PAVADINIMAS	NUSTATYTA BENDRA VERTĖ, EUR PER METUS	STANDARTIZUOTA 1 HA TENKANTI VERTĖ, EUR / HA PER METUS	TERITORIJA, KURIAI TAIKOMA STANDARTIZUOTA VERTĖ
Produkcijos ir paslaugų, teikiamų Natura 2000 teritorijose, vartojamoji vertė	6 385 322,03	5,99	Visa Natura 2000 teritorija
Natura 2000 teritorijose surinktų grybų ir uogų vartojamoji vertė	13 321 692,07	21,61	Natura 2000 teritorijoje esantys miškai
Žvejų mėgėjų vartojamoji vertė	956 678	13,31	Natura 2000 teritorijoje esantys vandens telkiniai
Medžiotojų mėgėjų vartojamoji vertė	2 605 791	2,74	Natura 2000 teritorija, kurioje yra medžioklės plotų vienetų
Geriamojo vandens kokybės vartojamoji vertė	103 761 906,96	608,70	Savivaldybės, turinčios į Natura 2000 teritoriją patenkančių vandenviečių, proporcingai jų aptarnaujamam plotui
Natura 2000 teritorijų lankytojų vartojamoji vertė	117 440 849,80	110,17	Visa Natura 2000 teritorija
Dirvožemio erozijos sustabdymo netiesioginė vartojamoji vertė	51 564 525	–	Natura 2000 teritorijoje esantys miškai, pievos, durpynai
Anglies dioksido sekvestracijos netiesioginė vartojamoji vertė	49 136 181,3	158,9	Natura 2000 teritorijoje esantys mineralinių dirvožemių miškai
		-306,20	Natura 2000 teritorijoje esantys durpynai
Vandens ciklo reguliavimo ir hidrologinio režimo stabilumo palaikymo netiesioginė vartojamoji vertė	6 002 809,29	361,25	Natura 2000 teritorijoje esantys miškai, patenkantys į 0,1 proc. ir didesnės sniego tirpsmo ir liūčių potvynių grėsmės zoną
		541,24	Natura 2000 teritorijoje esantys durpynai su miško danga, patenkantys į 0,1 proc. ir didesnės sniego tirpsmo ir liūčių potvynių grėsmės zoną
Gamtos objektų išsaugojimo ateities kartoms ir gamtos objektų išsaugojimo savaiminė nevartojamoji vertė	140 380 344	131,69	Visa Natura 2000 teritorija
Bendra socio-ekonominės naudos metinė vertė (prieš sąnaudų eliminavimą)	**491 556 099,45**	**461,12**	**Visa Natura 2000 teritorija**

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

2 LENTELĖ. SOCIO–EKONOMINĖS SĄNAUDŲ KOMPONENTAI IR BENDRA VERTĖ

RODIKLIO PAVADINIMAS	NUSTATYTA BENDRA VERTĖ, EUR PER METUS	STANDARTIZUOTA 1 HA TENKANTI VERTĖ, EUR / HA PER METUS	TERITORIJA, KURIAI TAIKOMA STANDARTIZUOTA VERTĖ
VSTT ir saugomų teritorijų direkcijų sąnaudos Natura	15 019 554	14,05	Visa Natura 2000 teritorija

RODIKLIO PAVADINIMAS	NUSTATYTA BENDRA VERTĖ, EUR PER METUS	STANDARTIZUOTA 1 HA TENKANTI VERTĖ, EUR / HA PER METUS	TERITORIJA, KURIAI TAIKOMA STANDARTIZUOTA VERTĖ
2000 teritorijų apsaugai / monitoringui / valdymui / palaikymui			
Žemės savininkų prarastos pajamos dėl Natura 2000 teritorijose galiojančių apribojimų	111 719 770,06	64,17	Natura 2000 teritorijose esanti ariama žemė
		96,69	Natura 2000 teritorijose esančios natūralios ir pusiau natūralios pievos
		698,72	Natura 2000 teritorijose esantis miškas, kuriame taikomas I apribojimas
		398,11	Natura 2000 teritorijose esantis miškas, kuriame taikomas II apribojimas
		14,35	Natura 2000 teritorijose esantis miškas, kuriame taikomas III apribojimas
		119,39	Natura 2000 teritorijose esantis miškas, kuriame taikomas IV apribojimas
Specifinės prarastos galimybės, identifikuoto ūkinės veiklos poveikio aplinkai Natura 2000 teritorijose vertinimo ataskaitose	–	–	–
Bendra socio–ekonominių sąnaudų metinė vertė	**126 739 324,06**	**118,89**	**Visa Natura 2000 teritorija**

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“

3 LENTELĖ. BENDRA SOCIO–EKONOMINĖS NAUDOS VERTĖ 2019 M. IR 2025 M.

RODIKLIO PAVADINIMAS	NUSTATYTA BENDRA VERTĖ 2019 M., EUR	NUSTATYTA BENDRA VERTĖ 2025 M., EUR
Bendra socio–ekonominės naudos vertė (prieš sąnaudų eliminavimą)	193 702 708	491 556 099,45
Bendra socio–ekonominių sąnaudų metinė vertė	88 691 741	126 739 324,06
Bendra socio–ekonominės naudos vertė (po sąnaudų eliminavimo)	**105 010 967**	**364 816 775,39**

Šaltinis: parengė „BGI Consulting“